

քեք չենք տեսած ու չենք լսած այսքան փառք, իմաստութիւն և առաքինութիւն: Եւ Յիսուս ոտք ելլելով հետեւեցաւ իր մօրը և հնազանդ էր իր ծնողաց . . . փառք Անոր բոլոր դարերուն մէջ» (Ի): (տե՛ս, De Beth. à Naz. էջ 398-999):

Էլ-Պիրէհ առաջին կայանն էր Երուսաղէմի մօտ. Ձատկի առթիւ ուխտի եկող հրեաները հոն կը հաւաքուէին և կը միանային խմբովին ճամբորդելու համար: Հոն կար նաև իջևան մը, Սամարիա և Գալիլիա մեկնողներուն համար: Դ. դարուն քրիստոնեայ ջերմեռանդութիւնը եկեղեցի մը հիմնած էր հոն, յանուն Տիրամօր Ս. Կուսին, մշտնջենաւորելու համար աւետարանական այս գրուագը: Ըստ Յերոնիմոսի, Հեղինէ թագուհին է նոյն եկեղեցւոյ առաջին հիմնադիրը:

Սաչակիրներու առաջին վեհապետը Երուսաղէմի գրաւումէն յետոյ, Ս. Գերեզմանի սեպհականութեան համար 21 գիւղեր շնորհած էր, էլ-Պիրէհ ալ անոնցմէ մէկն էր: Ս. Գերեզմանը հողերէ և տուներէ զատ, էլ-Պիրէհի մէջ, ոչ միայն գերիշխանութեան ոյժով, այլ ուղղակի կը ժառանգէր գղեակ մը, եկեղեցի մը և աւազան մը: Գիւղն օժտուած էր նաև հիւանդանոցով մը, ուխտաւորներու յատուկ հիւրանոցով մը, որ տեղւոյն սեպհականութիւնն էր: Եկեղեցին կը կրէր Ս. Կուսին անունը, անոր ստացուած քներու մատակարարութիւնը ստանձնած էր Ս. Գերեզմանի կողմէ կարգուած անձը: Եկեղեցիին մօտ տնկած էին քարէ խաչ մը եօթն աստիճան պատուանդանի մը վրայ, ուրկէ ուխտաւորներ կրնային նշմարել Երուսաղէմի Դաւիթի աշտարակը (R. Bl. 1926, Թիւ 2):

ԺԳ. դարուն Ս. Յակոբի վանքին մէջ ընդօրին-